

В статье освещены перспективы комплексного коммуникативно-словоцентрического анализа литературного текста в контексте семиотических исследований в основной общеобразовательной школе. Представлена частично методология семиотических исследований относительно школьного коммуникативно-словоцентрического анализа литературного текста на лексематичном, лексико-семантическом и социокультурном уровнях общения.

Ключевые слова: *семантика, семиотика, семиотический анализ, словоцентризм, коммуникативно-словоцентрический анализ текста.*

The article deals with the perspective of complex communicative and word-centric analysis of the literary text in the context of semiotic researches in comprehensive secondary school. Methodology of semiotic research is presented partly in relation to the school communicative and word-centric analysis of literary text on lexemic, lexico-semantic and sociocultural levels of communication.

Key words: *semantics, semiotics, semiotic analysis, wordcentricity, communicative and verbal centric analysis of the text.*

УДК 82.02/09

Олена Романенко

ПРИНЦИПИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

У статті розглянуто провідні засади аналізу та інтерпретації творів масової літератури, аналізуються типологічні домінанти сучасного українського масліту. Уточнюється визначення поняття «масова література» та систематизуються основні методи аналізу творів масліту.

Ключові слова: *масова література, аналіз, інтерпретація, типологічні домінанти, структурний аналіз, наратологія.*

У літературно-теоретичному дискурсі ХХ століття розв'язання дилеми «досліджувати / не досліджувати масову літературу» має досить тривалу історичну традицію. Ґрунтується вона переважно на осмисленні ідеї автономності художнього тексту та аналізі місця та ролі масової літератури у літературному процесі. Міркування з цього приводу в різні часи висловлювали Ю. Лотман, Р. Барт, У. Еко, П. Рікер, М. Зубрицька, Н. Зборовська, С. Філоненко, однак зрілої теоретичної моделі чи системи українське літературознавство із цього питання так і не виробило, адже саме поняття «масової літератури» у літературно-критичному дискурсі науки про літературу фактично не озвучувалося. Нині відсутній системний погляд на український масліт зокрема та світові тенденції розвитку масової літератури загалом, хоча тут можна виявити дві тенденції. Перша — це сприйняття та визначення масової літератури як соціального явища, зорієнтованого на комерційний успіх та адресованого певним верствам читачів, друга — цілкове заперечення будь-якої художньої вартості у масовій літературі або протиставлення її так званій елітарній літературі, чи обстоювання думки про особність цього явища у літературному процесі. Як пишуть автори підручника «Массовая литература сегодня» [6],

«в західній культурології та мистецтвознавстві до 1980-х років уже чітко виокремилось кілька напрямів в інтерпретації масового мистецтва. Умовно можна виділити обвинувачувальний, фаталістичний та виправдальний» [6, 30]. Загалом із цим судження можна погодитися, однак воно стосується насамперед масового мистецтва й не бере до уваги того, що роль масової літератури у літературному процесі ХХ століття змінювалася, як і її соціокультурні особливості та художні риси.

Крім того, ідеї структуралізму, постструктуралізму, наратології, феноменології, герменевтики тощо збагатили літературно-теоретичний дискурс новими судженнями у сфері інтерпретації та аналізу художнього тексту, уможливили різноманітне прочитання літературних творів у різних контекстах та засвідчили актуальність вивчення не тільки високохудожніх зразків літератури, але й тих текстів, які написані із використанням тривіальних жанрових моделей та поширених естетичних прийомів.

Мета статті — визначення провідних засад і методів аналізу та інтерпретації творів масліту. Теоретико-методологічною основою дослідження є концепції письма Р. Барта, П. Рікера, Ю. Лотмана, феномену читання та читача М. Зубрицької, літе-

ратурно-критичні праці І. Франка, О Білецького, А. Лейтеса, С. Філоненко та ін. Для розв'язання поставленої мети застосовано методи: культурно-історичний, системний, філологічний та ін.

Стаття є першим спеціальним дослідженням принципів інтерпретації творів масової літератури в українському літературознавстві. У ній уточнено та проаналізовано провідні засади інтерпретації творів масліту у світовій практиці та запропоновано ті методи, які будуть найбільш продуктивними для аналізу української масової літератури початку ХХІ століття.

В українському літературознавстві проблеми аналізу творів масової літератури вперше порушуються наприкінці ХІХ століття у контексті літературних дискусій цього часу та аналізу актуальних проблем літпроцесу. Саме у цей час критики починають говорити про шаблонність, тривіальність та інші ознаки творів популярної белетристики — таким терміном переважно послуговувався І. Франко, який у критичних оглядах кінця ХІХ століття аналізує художні тексти за такими ознаками: шаблонність/нешаблонність, відповідність/дійсності/невідповідність дійсності, ідейність/безідейність. У ситуації множинності естетичних критеріїв, яка поступово окреслювалася у модерній добі, письменник і літературознавець за вихідну точку оцінки естетичної вартості тексту вважає «не поняття краси, а чуття естетичного уподобання» [9, 34]. Саме така краса і допомагає розрізнити псевдокрасиві літературні твори і дійсно красиві тексти: «Штука, котра не є культом краси і гармонії, перестає бути штукою, є пародією, карикатурою, дегенерацією штуки. Забувають, сердєги, що в такім разі їм прийдеється покласти хрестик на всю дійсну штуку і лишиться при забутих і давно запліснїлих творах вроді Річардсонової «Памели» або «Paster fido» Гваріні, при творах, виплоджених власне доктриною, а не дійсним поетичним вітхненням, при тім, що ми нині хрестимо назвою псевдокласицизму і фальшивого сентименталізму» [9, 42], — коментує І. Франко. Письменник в іронічному тоні говорить про літературну моду кінця ХІХ ст.: «Панування моди і її часті зміни в сучасній європейській літературі є фактом. ...Хто не одягнений по останній паризькій моді, той не має доступу до салону, хто не пише в дусі Ніцше, не йде за слїдами Бодлера, Верлена, Метерлінка, Ібсена та Гарборга, той не писатель, не варт доброго слова. Є пересада в тім наріканні, та є й зерно правди» [9, 96]. Водночас ці слова цілком відповідають загальній літературній ситуації усього ХХ століття, коли мода на певні теми та жанрові моделі у масовій літературі, охоплює цілі континенти (так було, наприклад, із детективами, фентезі, міським іронічним детективом або жіночими романами тощо). Та ще небезпечною для літературного процесу, на думку Франка, є відсутність таланту, художнього

смаку, прагнення імітувати ідею, що притаманне насамперед масовій літературі. Такі творці складають твори у межах моди як «хвилевого ефекту», як пише Франко: «Продукція писарських машинок, хоч би й найновішої конструкції, все ще не є літературою, — бездарність, удрапована в філософію всіх песимістів та “над чоловіків”, у тумануваті фрази та звуки всіх символістів, сатаністів та декадентів накупу, все ще не здобуде собі нічого більше, крім хвилевого ефекту» [10, 35]. І тут дослідник, по суті, підмічає чи не найсуттєвішу ознаку масової літератури — настанову на швидку популярність шляхом імітування інших творів або ідей, яка, однак, не має на меті розбудову оригінальних тем, вічних проблем особистості та дійсності. Письменник і критик чітко розрізняє «мертві твори», «виплід злого смаку, моди» та «живі твори», написані талановитими творцями [9, 114]. І саме останні входять до літературного канону, залишаються знаковими і для світової літератури, і для національного красного письменства: «...все таки історію літератури творять визначні творчі одиниці, що підносять духом понад загаль, не раз відгадують його устремління, а іноді показують йому нові шляхи розвою...» [11, 18].

На початку ХХ століття дискусія довкола проблем масової літератури, белетристики та так званої «високої» літератури загострюється, насамперед, через розширення уявлень про масове мистецтво у літературних практиках футуристів, членів літературних угруповань «Гарт», «Ланка», «ВАПЛІТЕ» та дискусії щодо графоманства у межах літературних диспутів 1920–30-х років ХХ століття. Втім більшість із ідей, висловлених того часу М. Зеровим, А. Лейтесом, С. Пилипенком, М. Хвильовим, О. Білецьким не були розвинені, та й саме поняття «масова література» вважалося винятково буржуазним, про що засвідчують, зокрема, літературно-критичні праці Е. Соловйова («Массовая культура»: иллюзии и действительность. — М., 1975), А. Кукаріна («Буржуазная массовая культура». — М., 1985), Б. Грушина («Массовое сознание». — М., 1987), В. Шестакова («Мифология XX века. Критика, теория и практики буржуазной «массовой культуры». — М., 1988) та ін. А отже, практика аналізу та інтерпретації тексту в основному стосувалася високохудожніх творів, наділених високою внутрішньою енергією і здатних жити упродовж віків, надихаючи читача повертатися до тексту, знову його прочитувати, віднаходити в ньому нові інтертекстуальні паралелі та забезпечувати творів естетичний резонанс на кільках століть. Натомість творам масової літератури притаманна інша властивість: вони «не створюють передумов для резонансу — їх потрібно забезпечити зовні (високі наклади, вишукані видавничі стратегії тощо)» [5, 15]. Це так звані закриті твори, які У. Еко класифікує як ті, що «спрямовані на те, щоб вести читача по

певній доріжці, розрахованими ефектами викликаючи у нього у потрібному місці й у потрібний момент співчуття або страх, захват або сум» [8, 20].

Звинувачення масліту в примітивності, виправдання його існування чи фаталістичне замирення із його існуванням — усе це відгомони соціологічного підходу до явища масової культури та масової літератури. Закладено такий підхід було не тільки Х. Ортегою-і-Гасетом, але й Т. Адорно, які існування та розвиток маскультури та масліту пов'язували переважно із соціальними чинниками. Безперечно, цей підхід слушний, однак він не враховує естетичної складової: масова література завжди була укорінена у літературний процес і ніколи не існувала окремо від загальних тенденцій розвитку літератури. Більше того, Ю. Лотман висловив припущення про взаємозалежність «високої» та масової літератури. У статті «Масова література як історико-культурна проблема» він пише: «Виступаючи в певному сенсі як засіб руйнування культури, вона (масова література — *P.O.*) одночасно може втягуватися у її систему, беручи участь у побудові нових структурних форм» [7, 123]. Російський учений стверджував, що іноді у художній системі масової літератури зароджуються ті тенденції, які згодом можуть поширитися як жанрово-стильові модифікації та проблемно-тематичні орієнтири «високої» літератури. Крім того, Ю. Лотман виділяє такі ознаки масліту: соціальне замовлення (твір переважно адресований певному читацькому угрупованню — жінкам, чоловікам, підліткам, читачам, які цікавляться фантастикою, молоді, тим, хто віддає перевагу історичній літературі), великий наклад, далі — жанрово-стильові особливості, зокрема, імітування одного тексту із позицій іншого, поетика хепіенду, стрімкий фінал із сентиментальним присмаком, підґрунтям є твори високої літератури. Безперечно, масова література має дві суттєві складові — соціокультурну та естетичну: вона утверджується в соціокультурній системі суспільства, активно поширюється та читається як найширшими верствами населення та водночас тривіалізує естетичні відкриття «високої» літератури.

Цікаво, що українські літературознавці наприкінці XX століття звернули увагу насамперед на її соціальну складову. Так, зокрема, Т. Гундорова, Н. Зборовська у своїх окремих дослідженнях, присвячених масліту, переважно говорять про соціальну функцію масової літератури та наслідки її панування у літературному процесі XX століття, водночас естетичні ознаки масової літератури аналізують принагідно, не систематично. Цього питання у своїх працях торкалися, наприклад, М. Зубрицька, Я. Поліщук, С. Філоненко, Ю. Ковалів та ін. Однак масова література, як визнають провідні науковці, уже давно стала невіддільною складовою сучасного літературного процесу,

а в межах постмодернізму взагалі відбувається поступове зближення естетичних ознак, художніх прийомів, навіть тем «високої» та масової літератури.

Та попри низьку естетичну вартість, тексти масової літератури потребують такого ж уважного аналізу та інтерпретації, як і твори так званої високої літератури, оскільки у межах постмодерних практик межі між ними стали розмитими.

Принципи інтерпретації творів масової літератури не відрізняються від засад, на яких ґрунтується інтерпретація творів так званої високої літератури. Насамперед, це принцип цілісного художнього сприйняття — він пов'язаний із усебічним розглядом ідейно-естетичної функції кожного елемента тексту, щоб від різноманітності компонентів підвестися до складної єдності ідеї художнього твору, адже естетичне освоєння світу письменником на різних рівнях художньої системи твору втілюється у цілісному поєднанні образів різного рівня: від мікроелементів (деталей) до ідейного цілого твору, від закономірностей художньої організації матеріалу письменником до культурного та літературного феномену твору. Другою засадою можна вважати історизм — він допомагає з'ясувати особливості творчого методу письменника (епохи), а отже, визначити загальні засади художньої єдності твору, проаналізувати їх у контексті усієї творчості письменника, загального розвитку стилю, доби і т.д. Позаісторичне тлумачення Д. Лихачов називав нестабільним, можна вказати на його суб'єктивність, однобічність, принцип історизму (або ж розгляд твору як історичного типу свідомості, визначення історичної закономірності появи твору та його елементів), що робить судження інтерпретатора об'єктивно доведеними, переконливими. Принцип історизму пов'язаний із визначенням місця твору в літературному та культурному житті певної доби, у розвитку національної та світової літератури. Горизонти читацького сприйняття завдяки такому підходу розширюються — дослідник може з'ясувати рух жанрів, розвиток літературних напрямів та течій, еволюцію жанрових модифікацій масової літератури. Третім принципом інтерпретації творів масліту можна вважати принцип інтеграції гуманітарних наук. Лінгвістика, фольклористика, літературна критика, філософія, історія, соціологія та інші галузі знань сприяють поглибленню сприйняття тексту, дозволяють творчо використовувати різноманітні методи та прийоми аналізу, а також досліджувати твір масової літератури у контексті усього літературно-історичного процесу з огляду на поширення певних літературних тенденцій, літературної моди тощо. А лінгвістичний аналіз дозволяє виокремити ті типові лінгвостилістичні моделі, якими користується автор, докладний аналіз естетичної ролі вжитих словоформ та семантичного значення

тексту, семантичного ряду образів розширює можливості для визначення жанрових модифікацій масліту та його типологічних домінант.

Ці три принципи інтерпретації творів масової літератури у XX столітті були доповнені новими літературознавчими стратегіями, способами аналізу насамперед тому, що у літературно-критичному дискурсі XX століття та художній практиці західних та українських письменників стає актуальною проблема осмислення письма. Так, у працях М. Бланшо, М. Фуко, Р. Барта, а згодом У. Еко, Ю. Лотмана поступово викристалізовується сприйняття письма як вільного простору реалізації семантичних значень, соціокультурних ідей, мовних експериментів та вигадливої гри із читачем. Перш за все увагу дослідників привернула «парадоксальна здатність письмового тексту відчужувати, об'єднувати та постійно розширювати комунікативне середовище» [3, 167], вона ж, на думку М. Зубрицької, і досі є однією із найактуальніших проблем літературознавства. Саме ця риса притаманна масовій літературі як соціокультурному явищу XX століття: вона не знає кордонів і зрозуміла будь-якому читачеві, навіть мало підготовленому.

Та найважливішим відкриттям філософів і літературознавців XX століття стали міркування щодо провідних властивостей письма. Концептуальне осмислення його властивостей у філософії та літературознавстві особливо цікавим було у деконструктивізмі, постструктуралізмі, наратології, феноменології та герменевтиці. Кожний із напрямів по-своєму, але досить цікаво, трактував проблему письма, тексту, автора і читача, естетичних властивостей тексту та нових підходів до його аналізу. Письмо як сукупність різноманітних творчих практик, як голос автора або голос епохи, як «слово для себе» (П. Рікер), як місце зустрічі автора та реципієнта тощо — усі ці тези дозволяють по-новому глянути на твори масової літератури, насамперед не стільки як на соціальне явище, як на явище соціокультурне та естетичне.

Так, ще 1960 року Р. Барт у есе «Письменник та ті, хто пише» проводить чітку різницю між письменниками та тими, хто пише: «...визначальною рисою того, хто пише, є наївність його комунікативного проекту: той, хто пише, й думки не припускає, щоб написане ним зосередилося і замкнулося на собі, щоб можна було вчитати між рядків дещо інше, ніж він мав на увазі... Він вважає, що своїм словом пояснює у світі щось невизначене, дає йому однозначне (хай навіть і не остаточне) пояснення або повідомляє дещо незаперечне (навіть намагаючись тільки скромно викладати чужі знання)» [2, 122]. Слово письменника, на думку Р. Барта, володіє іншою властивістю — «воно саме вносить у світ непевність» [2, 122]. Ще цікавішими є ідеї дослідника щодо структурного аналізу: в них відображено міркування щодо тексту

як структури, яка тісно пов'язана із умовностями якогось літературного жанру, інтертекстуальними зв'язками із іншими літературними чи соціальними дискурсами і водночас у ньому зосереджено повторювані моделі чи мотиви. Тексти масової літератури як системи кодів, у яких закладено усі можливі структури оповіді, добре аналізувати через осмислення за допомогою п'яти кодів, визначених Р. Бартом (проієратичний, герменевтичний, культурний, немічний та символічний), та знайти паралелі, відлуння, повторення та відмінності, жанрові моделі, які було використано автором для написання твору. Так, скажімо, у романі Євгенії Кононенко «Жертва забутого майстра» використано жанрову модель історико-містичного детективу для змалювання історії таємничого скульптора Георга Пінзеля та його творів. У романі легко прочитується культурний код, який намагається змалювати авторка, цей текст звернений водночас до нашого попереднього знання чи незнання про відомого скульптора і знання про таких героїнь, як Леся Касовська, яка «вичерпала раціональні способи піднесення свого життєвого рівня, скористалася способом ірраціональним» [4, 14] і стала Маріанною — жінкою для виконання таємних бажань громадян Західної Європи або США, «які приїждять в Україну в пошуках ... якихось різноманітних і досить незвичних речей» [4, 15]. Так само легко в ньому впізнати герменевтичний код: героїні належить не тільки розгадати загадку майстра Пінзеля, але й зрозуміти саму себе, свої бажання. Немічний символічний та проієратичний коди також легко прочитуються у творі, вони настільки виразні, що навіть мало підготовлений читач впізнає у ньому жанрово-стильову модифікацію романів У. Еко із тією лише відмінністю, що роману Є. Кононенко притаманна чітко дотримувана модель детективу та жіночого роману: логіка розвитку сюжету у творі української письменниці підпорядкована логіці розгортання типових і легко передбачуваних мікроподій (таємниче замовлення, інтригуючий замовник, пригоди у Львові, закоханість героїні, загадкова постань Георга Пінзеля тощо). Причому всі ці події легко зчитуються читачем, вони містять готові й інтригу, й водночас розгадку цієї інтриги, вони є «кодифікованими знаками повісткування» (Р. Барт) [2, 390].

Для дослідження масової літератури важливі й відкриття постструктуралізму, адже вони переакцентували увагу дослідників із семантики тексту на синтаксис, із пошуку паралелей — на віднайдення парадоксів, зі сприйняття тексту як цілісності — до сприйняття його як розрізненого явища. Водночас ідеї постструктуралізму змістили увагу дослідників із тексту, «створеного автором, до тексту, створеного читачем і самою мовою» [1, 81]. Це відкриває шлях до аналізу соціокультурного феномену творів масової літера-

тури, дозволяє виразніше і з погляду не тільки соціального, а й, насамперед, філософсько-естетичного пояснити особливості — як написання текстів масліту, так і сприйняття їх читачами. Сформува-лися кілька теорій читання і з'явилися кілька термінів для позначення різних типів читача, це й імпліцитний та реальний читач В. Ізера, зразковий читач У. Еко, архічитач М. Ріффатера, поінформований читач С. Фіша. Та найцікавіше в усіх цих теоріях, що вони дозволяють говорити про особливості читання творів масової літератури як про легке відчитування фабульних схем, примітивних оповідних манер, легку актуалізацію потенційного значення твору, його ідеї, так само просте розкодування символів. Була сформульована концепція читання-відпочинку, читання-заспокоєння та ідея однозначного прочитання тексту, що дозволяє провести чітку відмінність між творами масової літератури та так званої високої літератури. Перші — покликані сформувати у читача відчуття тотальної причетності до описуваного, встановити подібність між персонажем твору та читачем, охопити якомога ширше коло читачів і подати йому текст, готовий до пасивного сприйняття. Як пише М. Зубрицька, «читач у таких текстах позбавлений вільного маневрування і можливості до почергової зміни ролей — від спостерігача та свідка до співучасника подій» [3, 302]. Такі твори пропонують читачеві готові нараційні структури, а можливість вільної інтерпретації — обмежена як щасливим розв'язанням, так і усталеними функціями персонажів твору. Натомість висока література — це інша творча практика, це «суцільний виклик читачеві, оскільки автори втягують його до постійної гри різних жанрів і, відповідно, розставляють пастки у вигляді жанрових, композиційних, стильових головоломок, щоб зруйнувати горизонт його сподівань» [3, 270]. Особливо виразно це проявляється у літературному дискурсі другої половини ХХ — початку ХХІ століття, коли актуалізується авторське експериментування із мовою, жанром, ідеями тощо художнього твору.

Ще глибше можна проаналізувати твори масової літератури завдяки наратології, яка, на відміну від традиційного літературознавчого аналізу, звертає увагу на дію у художньому творі та структуру розгортання подій. Повторювані структури, які властиві усім наративам, — це саме те, на чому ґрунтується масова література, в ній багато разів використовуються типові художні прийоми, типові риси характеру персонажів, мандрівні сюжети, певні фабульні схеми. Прикметно, що наратологія, яка зосереджує увагу не стільки на унікальних високо художніх творах, а швидше на споріднених оповідях, допомагає подивитися на твори масліту як на масив текстів, адресованих певним читацьким спільнотам, які легко віднаходять у них однакову композиційну структуру, ана-

логічний подієвий ряд та аналогічних оповідачів, персонажів, архетипні казкові мотиви та фабульні схеми.

Тексти масової літератури можна, й потрібно, і аналізувати, і інтерпретувати, попри одновимірність їх трактування. Як і стосовно творів так званої високої літератури, до текстів масліту потрібно підходити із тих засад, що інтерпретація (*лат.* — тлумачення, роз'яснення) — метод літературознавства, тлумачення смислу твору за певної культурно-історичної ситуації його прочитання. Вона ґрунтується на принциповій багатозначності образу. Предмет інтерпретації — елементи літературного твору (сцени, мотиви, символи, тропи, окремі речення та слова тощо); літературний твір як цілісність; творчість певного письменника тощо. Загалом інтерпретація текстів масової літератури дозволяє говорити про динаміку формування жанрових модифікацій масліту, про взаємний рух високої та масової літератури, їх соціокультурний феномен та ін.

Аналіз літературного твору (*грец.* — розклад, розчленування) — логічна процедура, пов'язана із розглядом окремих елементів та компонентів художнього твору в їх взаємозв'язку із метою осягнення своєрідності цього твору. Поняття аналізу та інтерпретації літературного твору дуже близькі, однак між ними існує чітка відмінність: аналіз передбачає сукупність певних логічних дій, спрямованих на пізнання художнього тексту, інтерпретація сприяє виникненню особистісного ставлення до твору, сприяє створенню особливої ірреальної реальності — нового сенсу прочитаного. Будь-яка інтерпретація розширює ідейно-естетичні контексти літературного твору, вона наче ґотує підґрунтя для майбутніх інтерпретацій, тоді як аналіз — допомагає виокремити усталені формальні ознаки твору масової літератури. Так, у процесі інтерпретації горизонт літературного тексту розгортається до меж цілого світу значень та нових тлумачень, які породжують нові тлумачення та значення у дослідженнях нових інтерпретаторів — навіть якщо йдеться про твори масової літератури, адже вони є тлом, на якому увиразнюються естетичні шукання високої літератури.

Аналіз та інтерпретація — невіддільні одне від одного. Аналіз, зосереджуючись на окремих елементах тексту або окремих творах одного автора чи цілої епохи, дає поживу для нових тлумачень, появи нових інтерпретаційних моделей, інтерпретація змушує читача або критика повертатися до твору ще раз і ще раз, щоб перевірити отримані судження. Аналіз та інтерпретація — дві складові рівнобіжного процесу Читання текстів.

Аналіз — це окремі кроки на шляху інтерпретації. Відповідно до застосовуваного методу можна розрізняти естетичний аналіз (спрямований на виділення естетичного значення та вартості елементів художнього тексту), психологіч-

ний (передбачає виявлення психологічних моделей у художньому творі), соціологічний (ґрунтується на застосуванні соціологічних моделей до системи героїв, особи автора або ідейного значення твору), філологічний (методологічною основою є принцип єдності форми та змісту твору, а отже врахування лінгвістичних та літературознавчих факторів, творче використання різноманітних прийомів аналізу), структурний (передбачає аналіз представленого у творі світу, естетичного вигляду твору, значення мовленнєвих форм та звукової організації тексту) тощо відповідно до різних аналітичних літературознавчих та філософських практик ХХ століття: структуралізму, постструктуралізму, наратології, феноменології та ін.

Окрім того, зваживши на шляхи здійснення аналізу, можна говорити про проблемно-тематичний аналіз (який передбачає аналіз зв'язку проблематики та тематики твору), пообразний (послідовний аналіз кожного образу художнього твору), цілісний (передбачає аналіз усіх рівнів тексту — від структурно-стилістичного до концептуаль-

ного), «за автором» (принципи повільного читання, які враховують послідовне розгортання сюжету, композиції, образної системи та ін.).

Інтерпретація — необхідний та невіддільний компонент аналізу, вона є його логічним продовженням; підсумком, синтезом отриманих суджень, об'єднаних у цілісну картину розуміння тексту.

Аналіз відповідає на питання: *Як створюється образ художнього твору?* Інтерпретація — *Чому й для чого автор створив саме такий образ?* Завдання справжнього інтерпретатора-читача — зрозуміти смисл трансформації реального світу в ірреальний світ художніх образів; досягнути внутрішні зв'язки тексту.

Завдання інтерпретації творів масової літератури — виявити джерела походження тієї літературної формули чи естетичного відкриття, яке лягло в основу композиційної, фабульної, образної тощо будови твору, завдання аналізу — дібрати приклади, які свідчать про використання певних жанрово-стильових модифікацій та естетичних кодів.

ДЖЕРЕЛА

1. Баррі П. Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / П. Баррі / наук. ред. Р. Семків; пер. з англ. О. Погинайко. — К. : Смолоскип, 2008. — 360 с. — (Серія «Пролегомени»).
2. Барт Р. Нулевая степень письма / Р. Барт; пер. с фр. — М. : Академический проект, 2008. — 431 с.
3. Зубрицька М. Номо legens: читання як соціокультурний феномен / М. Зубрицька. — Львів : Літопис, 2004. — 352 с.
4. Кононенко Є. Жертва забутого майстра / Є. Кононенко. — К. : Грані-Т, 2007. — 174 с.
5. Культ-товари: Феномен массовой литературы в современной России // Сб. науч. ст. — СПб. : СПГУТД, 2009.
6. Купина Н.А. Массовая литература сегодня: учеб. пособ. / Н.А. Купина, М.А. Литовская, Н.А. Ниголина. — 2-е изд. — М. : Флинта, Наука, 2010. — 424 с.
7. Лотман Ю.М. Массовая литература как историко-культурная проблема / Ю.М. Лотман // Ю.М. Лотман. Избранные статьи. — Т. 3. — Таллинн : Олександра, 1993. — С. 380–389.
8. Эко У. Роль читателя: Исследования по семиотике текста / У. Эко. — М., 2005. — 502 с.
9. Франко І. Із секретів поетичної творчості / І. Франко // Франко І. Збір. тв. у 50 т. — К., 1981. — Т. 31. — С. 45–119.
10. Франко І. Інтернаціоналізм та націоналізм у сучасних літературах / І. Франко // Франко І. Збір. тв. у 50 т. — К., 1981. — Т. 31. — С. 32–54.
11. Франко І. Теорія і розвій історії літератури / І. Франко // Збір. тв. у 50 т. — К., 1987. — Т. 40. — С. 11–25.

В статье рассмотрены главные принципы анализа и интерпретации произведений массовой литературы, анализируются типологические доминанты современного украинского масслита. Уточняется определение понятия «массовая литература» и систематизируются основные методы анализа произведений массовой литературы.

Ключевые слова: *массовая литература, анализ, интерпретация, типологические доминанты, структурный анализ, наратология.*

The article presents the main principles of analysis and interpretation of works of mass literature, analyzes typological dominants of modern Ukrainian mass literature. Definition of the concept “mass literature” is specified and the main methods of the analysis of works of mass literature are systematized.

Key words: *popular literature, analysis, interpretation, typological dominants, structural analysis, narratology.*